

JULY 2021 / Vol:7, Issue:41 / pp.1128-1142

Arrival Date : 20.05.2021

Published Date : 28.07.2021

Doi Number : <http://dx.doi.org/10.31589/JOSHAS.655>

Cite As : Develi, A. & Akkuş, M. (2021). "Covid-19 Pandemisinde Sosyal Refah Algısı", Journal Of Social, Humanities and Administrative Sciences, 7(41):1128-1142.

Research Article

COVID-19 PANDEMİSİNDE SOSYAL REFAH ALGISI

Perception Of Social Welfare In The Covid-19 Pandemic

Doç.Dr. Abdulkadir DEVELİ

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, İktisat Bölümü, Ankara/Türkiye

ORCID: 0000-0002-7800-0225

Merve AKKUŞ

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Politika Bölümü, Ankara/Türkiye

ORCID: 0000-0002-6618-9892

ÖZET

Çin'de 2019 yılının Aralık ayında ortaya çıkan Covid-19 virüsü yayılma hızının yüksek olması nedeniyle önce Çin'e yayılmıştır. Çin'in ardından tüm dünyaya yayılarak Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından ölümcül etkisinden dolayı Mart 2020'de pandemi olarak ilan edilmiştir. Dünya genelinde yayılımın önüne geçebilmek için ülkeler sert önlemler almıştır. Alınan önlemler ekonomik ve sosyal hayatı durdurma noktasına getirmiştir.

Pandemi binlerce insanın hayatını tehdit ettiği gibi hem sosyal hayatı hem de tüm iş hayatını derinden etkilemiştir. Bu durum bütün insanların yaşam düzenlerini bozmuş ve hayat akışı adeta durmuştur. Pandemi süresince yaşanan kısıtlamalar, yasaklar, fiziki ve sosyal mesafe kuralları ve temizlik ile maske kullanımı gibi birçok faktör normal yaşamın başka formlara doğru evrilmesine sebebiyet vermiştir. Bu süreçte birçok insan hem ekonomik, hem psikolojik hem de sosyal açıdan olumsuz etkilendiği gibi aynı zamanda Covid-19'un toplum üzerinde yaratmış olduğu baskı ve korku insanların yaşam kalitesini ve standartlarını değiştirmiştir. Bu durum Covid-19'un insanların sosyal refah algıları üzerinde farklılaşma olup olmadığı düşüncesini akıllara getirmektedir. Bu çalışmada Covid-19 pandemi süreci boyunca insanların sosyal refah algıları üzerinde yaratmış olduğu farklılığı ölçerek insanların üzerindeki baskıyı kaldırabilmek için önermelerde bulunulmuştur. Nicel yaklaşımın kullanıldığı bu araştırma kapsamında İstanbul'da ikamet eden bireylere anket çalışması uygulanmış, bireylerin refah düzeyleri ve sosyal refah algıları noktasında demografik değişkenlere göre farklılık olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Covid-19, Pandemi, Sosyal Refah, Algı

ABSTRACT

Due to the high rate of spread of the Covid-19 virus seen in China in the last months of 2019, it spread rapidly first to China and then to the whole world. In March 2020, the World Health Organization (WHO) declared a worldwide pandemic due to the deadly effect of Covid-19. Countries have taken extremely strict measures to prevent the infection. The measures taken brought the economic and social life to a standstill.

The pandemic not only threatened the lives of thousands of people, but also deeply affected both social and business life. This situation has disrupted the living order of all people and the flow of life has almost stopped. Many factors such as restrictions, prohibitions, physical and social distance rules, cleaning and use of masks during the pandemic have caused normal life to evolve into other forms. In this process, many people have been negatively affected both economically, psychologically and socially, as well as the pressure and fear that Covid-19 has created on society has negatively affected people's quality of life and standards. This brings to mind the thought of whether Covid-19 has differentiated people's perceptions of social welfare. In this study, various suggestions will be made to remove the pressure on people by measuring the difference that people have created on their social welfare perceptions during the Covid-19 pandemic. Within the scope of this research in which the quantitative approach was used, a questionnaire study was applied to individuals residing in Istanbul and it was determined that there were differences according to demographic variables in terms of individuals' welfare levels and social welfare perceptions.

Key words: Covid-19, Pandemic, Social Welfare, Perception

1. GİRİŞ

21. Yüzyılın ilk çeyreğinde insanoğlunun tanıştığı Covid-19 virüsü insandan insana temas ve solunum yoluyla bulaşarak tüm Dünya'ya yayılmıştır. Bu virüs insanlarda normal bir grip gibi belirtiler gösterip hastalığın ilerlemesiyle kuru öksürük, baş ağrısı, eklem ağrısı, ateş, ishal, tat ve koku almada güçlük, solunum güçlüğü gibi belirtiler göstermektedir. Dünyada Covid-19 krizinin oluşmasıyla 11 Mart 2020'de Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ-WHO) pandemi ilan etmiştir. T.C. Sağlık Bakanlığı'nın yaptığı resmi açıklamaya göre; Türkiye'de ilk pozitif hasta 11 Mart 2020 tarihinde belirlenmiştir (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2020). Sağlık Bakanlığı'ndan yapılan açıklamaya göre sosyal izolasyon vurgusuyla hizmet, eğitim ve üretim sektörlerinde önleyici tedbirler alınmıştır. Alınan tedbirler toplumun büyük bir kısmını etkilemiştir. Covid-19 pandemisi, tüm dünyayı

psikolojik, sosyolojik ve ekonomik olarak yönetilmesi gereken büyük bir krize sürüklemiştir. Bu durum sosyal hayatın yeniden yapılanmasını zorunlu kılmıştır. Pandemiye bağlı olarak yeni iş modelleri, yeni ilişki türleri ve yeni eğitim modelleri ortaya çıkmıştır. Alınan tedbirlerin bazıları seyahat kısıtlamaları, tecrit uygulamaları, uzaktan çalışma, uzaktan eğitim, iş yerlerinin kapatılması, sokağa çıkma yasakları gibi uygulamalardır. Ancak bu tedbirler ani talep şoklarını oluşturmuştur. Küresel ekonomide tedarik zincirinde aksamalara, üretimde aksaklıklara, işsizlik üzerinde artışlara, istihdam yetersizliğine ve ekonomik küçülmelere sebep olmuştur. Özellikle tedbir amaçlı alınan sokak kısıtlamaları birçok kişinin psikolojisini olumsuz etkilemiş pandemiden kurtuluşun olmayacağını düşünerek ümitsizliğe kapılmıştır olmuştur.

Covid-19 pandemi sürecinde insanların hayattan beklentileri, tüketim alışkanlıkları, karakteristik özellikleri, yaşam doyumları, iletişim yönleri, eğitim düzeyleri, aileye ve topluma karşı tutumları, kariyer hedeflerindeki farklılıklar, çalışma değerlerine yönelik algı ve tutumları etkilenmiştir. Bu durum Covid-19'un insanların sosyal refah algıları üzerinde ne tür bir değişim yaratmıştır sorusunu akıllara getirmektedir.

Pandemi süreci kısa bir zaman dilimi olsa da literatürde bu konuyla ilgili birçok çalışma ortaya koyulmuştur ve koyulmaya devam etmektedir. Fakat Covid-19 pandemi sürecinde insanların üzerinden çokça tartışmalara konu edinilen sosyal refah konusu ve insanların pandemi öncesi ve sonrası sosyal refah algılarında herhangi bir farklılık olup olmadığına dair bir çalışma ortaya koyulmamıştır. Literatürdeki bu eksikliği tamamlayacak olması açısından bu çalışma önem taşımaktadır. Böylece Covid-19 pandemisi sosyal refah algısı üzerinde nasıl bir etkiye sahip olduğu tespit edilmiş olacaktır. Bu çalışma, Covid-19 pandemi sonrası sosyal refah algısı adına etkilenen gruplara yönelik atılacak adımlarda ve Türkiye özelinde geliştirilecek sosyal refah artırıcı politikalarda öneriler sunması açısından önemli bir yere sahiptir.

Bu çalışmanın birinci bölümünde giriş bölümüne yer verilerek çalışmanın konusuna, amacına ve önemine değinilmiştir. İkinci bölümde pandemi ve sosyal refah kavramlarından bahsedilmiştir ve ardından Covid-19 pandemisinin sosyal refah etkisi literatür bağlamında konuyla ilişkilendirilecek şekilde sunulmuştur. Üçüncü bölümde yöntem ve dördüncü bölümde bulgular analizleriyle birlikte verilmiştir. Son bölümdeyse sonuç ve değerlendirmelere yer verilerek çalışma nihayetlenmiştir.

2. TEORİK ÇERÇEVE

2.1. Pandemi

Pandemi; dünyada birden fazla ülkede veya kıtada, geniş alanlara yayılan salgın hastalıklara verilen genel isimdir. Salgın hastalıklar etkenin virülansına bağlı olarak zamanla kendi kendini sınırlandırabilir. Pandemiler (eski Yunanca'dan pan: tüm + demos: insanlar), bir kıta, ya da tüm dünya gibi çok geniş bir alanda yayılan ve etkisini gösteren salgın hastalıkların genel ismidir (TÜBA, 2020).

Mevsimsel salgınlar pandemi olarak kabul edilmezken, pandeminin diğer tanımları literatürde “geniş salgın”, “genellikle nüfusun büyük bir bölümünü etkileyen çok geniş bir alanda salgın” ve “bir bölge, ülke, kıta veya küresel olarak yaygın olan veya meydana gelen salgın” şeklinde yer almaktadır (Morens ve ark., 2009).

T.C. Sağlık Bakanlığının pandemi tanımına göre bir hastalığın veya enfeksiyon etkeninin ülkelerde, kıtalarda, hatta tüm dünya gibi çok geniş bir alanda yayılım göstermesidir (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2020).

Dünya Sağlık Örgütü'nün tanımına göre pandemi, dünyada eşzamanlı olarak yaygın bir şekilde çok fazla sayıda insanı tehdit eden bulaşıcı hastalıklara verilen isimdir (WHO, 2020).

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından salgın bir hastalığın pandemi olarak tanımlanması için üç temel kriter bulunmaktadır. Bu kriterlerin ilki etkenin yeni bir virüs veya mutasyona uğramış bir tür olması, ikincisi insanlara kolayca geçebilmesi ve son kriter de insandan insana kolay ve sürekli bir şekilde bulaşmasıdır. Dünya genelinde ilan edilme sebebi, tüm ülkeler için tehdit oluşturan hastalık etkeninin, insandan insana kolay ve hızlı bir şekilde yayılıyor olmasıdır (TÜBA, 2020).

Toplumları ve insanlık tarihini derinden etkileyen salgın olaylarının tarihi oldukça eskidir. Milattan önce görülen çiçek salgını belirlenebilen ilk salgınlardandır. Benzer şekilde küçük ve orta ölçekli salgınlar yaşanmıştır. M. Ö. 430-426 yıllarında yaşanan ve Atina Vebası olarak tarihe geçen ilk büyük salgın, dönemin kalabalık şehir devletlerinde yaşayan yerlilerin çoğunluğunu etkilemiştir ve nüfusun %25'inden fazlası kaybedilmiştir (Huremovic, 2019).

Ortaçağ'da “Kara Veba” salgını milyonlarca insanın ölümüne yol açmış olup ilk kez 1346 yılında Rusya'nın güneyinde görülmüştür. Deniz ticaret yolları ile ticaret şehirlerine yayılmış olan veba salgını 1353 yılına

gelindiğinde salgın tüm Avrupa'yı, Kuzey Afrika'yı ve Batı Asya'yı etkilemiştir. Nüfusun %30 ile %40'ının ölümüne sebep olmuştur. Kara Ölüm salgını belli bir süre sonra azalmış olsa da ilerleyen zamanlarda tekrar ortaya çıkmıştır. Fakat ilk seferdeki gibi yıkıcı etki oluşmamıştır. Farklı bölgelerde patlak veren veba salgınları zaman içinde Avrupa'da ekonominin, teknolojik gelişmelerin ve sosyal hayatın seyrini değiştirmiştir (Hays, 2005). Tarihte karantinanın en etkili ve tek çare olduğu hastalık veba olmuştur (Becht, 1982).

Karantina kelimesinin Türk Dil Kurumu'nda (TDK) karşılık bulan tanımı; “Bulaşıcı bir hastalığın yayılmasını önlemek için belli bir bölgenin veya yerin kontrol altında tutulup giriş çıkışların engellenmesi biçiminde uygulanan sağlık önlemi” şeklindedir (Karantina, 2020). Veba salgınıyla karantina uygulaması hijyenik bir yöntem olmuştur (Orf, 2020). Karantina ve izolasyon geçmiş salgınlarda görüldüğü gibi günümüze kadar gelmiştir. İzolasyon en etkili yöntemdir ancak toplumu sosyal, ekonomik ve kültürel olarak olumsuz etkilemiştir. Sosyal yaşantısı etkilenen bireyler hastalıkla uğraşırken bir yandan da psikolojik savaşla mücadele etmektedir.

Pandemilerin etkileri araştırıldığında en geniş etki alanı grip salgınları olarak karşımıza çıkmaktadır. Grip salgınları 1500'lerden beri her yüzyılda yaklaşık üç kez ortaya çıkmaktadır. 20. yüzyılda, 1918-1919'da “İspanyol gribi”, 1957- 1958'de “Asya gribi” ve 1968-1969'da “Hong Kong gribi” olarak isimlendirilen üç grip salgını vardır. İnfluenzaya bağlı salgınlar gibi bu salgın içinde etkili bir antibiyotik tedavi bulunamamıştır. Hastalıktan korunmak için kişilerin kişisel hijyenlerine dikkat etmeleri, bulaşan kişilerden uzak durmaları ve bağışıklık sistemini güçlü tutmaları önerilmiştir (Lacroix, 2012).

AIDS ve grip pandemileri milyonlarca insanın ölümüne neden olmuştur. Ebola virüsü ilk olarak 70'li yıllarda tanımlanmış, özellikle 2013 yılında Batı Afrika'daki yayılımı ile dikkat çekmiştir. Koronavirüs kaynaklı SARS (Severe Acute Respiratory Syndrome), 2002 yılında Çin'de tanımlanmış, salgın ile 37 ülkede 8000 kişi enfekte olmuştur. SARS-CoV virüsünden on yıl sonra yeni bir koronavirüs türü olan MERS-CoV (Middle East Respiratory Syndrome coronavirus) tespit edilmiştir. Dengue, Chikungunya, Zika yakın tarihte dünyanın farklı bölgelerinde insanlığı tehdit eden diğer virütik hastalıklar arasında sayılmaktadır. Güncel virüslerin karmaşık, değişken doğası gereği tehdidin ne zaman ve nereden geleceğini imkânsız kılmaktadır (Osterhaus & Reparent, 2017).

2009'da domuz gribi (H1N1) bir pandemi olarak tanımlanmıştır fakat etkisi nispeten hafif bir sürüm olarak kabul edilmiştir. Domuz gribinin ardından ölümcül bir kuş gribi salgını dünyayı tehdit etmiştir. Bu bulaşıcı hastalıktan yola çıkarak, pandemi planlamasının önemi her zaman dinamiktir (Maital & Barzani, 2020).

Tablo 1. Tarihteki Hastalıklar ve Ölüm Sayıları

Zaman	Salgın	Tahmini Ölüm Sayısı
165-180	Antonine Salgını	5 milyon
541-542	1.Veba Salgını	30-50 milyon
735-737	Japonya Çiçek Salgını	1 milyon
1347-1351	2.Veba Salgını	200 milyon
1520-	Yeni Dünya Çiçek Salgını	56 milyon
1629-1631	İtalya Vebası	1milyon
1665-	Londra Büyük Vebası	100bin
1817-1923	Kolera Pandemileri 1-6	> 1 milyon
1885-	3.Veba Salgını	12 milyon
1800 sonu	Sarı Humma Salgını	100-150 bin
1889-1890	Rus Gribi	1 milyon
1918-1919	İspanyol Gribi	40-50 milyon
1957-1958	Asya Gribi	1,1 milyon
1968-1970	Hong Kong Gribi	1milyon
1981-Günümüz	HIV/AIDS	> 35 milyon
2002-2004	SARS	770
2009-2010	Domuz Gribi	200.000
2014-2016	Ebola	11.000
2015- Günümüz	MERS	850
2019-Günümüz	COVID-19	3.890.000 (24.06.2021)

Tablo 1’de, salgın hastalıklarla pek çok kez karşı karşıya kalındığını ve günümüzdeki Covid-19 pandemisinin kaçınılmaz olduğunu gözler önüne sermiştir. Ortaya çıktıkları zaman diliminde, ulaşım olanaklarının kısıtlanmasıyla başlayan ekonomik riskler, yerli ve yabancı yatırımların kısıtlanmasına bağlı olarak ortaya çıkan yoksulluk ve istihdam sorunlarına kadar uzanan etkileri bulunmaktadır. Sosyal etkileri ise, bireysel ve toplumsal psikolojinin, bıkkınlık, yorgunluk ve umutsuzluk etkileridir.

2.2.Covid-19 Pandemisi

Covid-19 (Yeni tip Koronavirüs) virüsü ilk olarak Aralık ayının sonlarında Çin’in Hubei eyaletinin Wuhan kentinde ortaya çıkmıştır. Ateş, nefes darlığı ve öksürük gibi solunum yolu sıkıntıları yaşayan hastalarda yapılan incelemeler sonucunda 13 Ocak 2020’de tanımlanan yeni bir virüs türüdür. Bilinmeyen virüsü ilk olarak Wuhan Belediyesi Sağlık Komitesi’nin duyurmasıyla birlikte salgının ilk sinyalleri verilmiştir. Daha sonra yapılan araştırmalarda Wuhan bölgesindeki deniz ürünleri ve hayvan pazarında bulunan kişilerde bu virüs tespit edilmiştir. Covid-19 hızlı bir yayılım göstererek başta Wuhan kenti olmak üzere Hubei eyaletindeki diğer şehirlere, ardından Çin Halk Cumhuriyeti’nin diğer eyaletlerine ve neredeyse tüm Dünya’ya yayılarak küresel bir kriz haline gelmiştir. Dünya Sağlık Örgütü genel müdürü Dr. Tedros Adhanom Ghebreyesus 2020 yılının Mart ayında, "Şu an için bu virüsün kontrolsüz küresel yayılmasına şahit değiliz ve büyük ölçekli ciddi hastalık veya ölümlere tanık olmuyoruz" dile getirmiştir. Ancak küresel bir kriz olarak görülünce Dünya Sağlık Örgütü (WHO) Mart 2020 itibariyle, pandemi olarak duyurmuştur.

Covid-19 virüsünün en yaygın belirtileri yüksek ateş, kuru öksürük ve halsizliktir. Mevsimsel grip ile karşılaştırıldığında çok daha bulaşıcı ve patojenik olduğu söylenmektedir. Tahmini ölüm oranı %0,5 ile %3 arasında değişmektedir (Murthy, Gomersall, & Fowler, 2020).

Türkiye’de pandemi hazırlık çalışmaları ilk defa 2004 yılında başlatılmıştır. Sağlık Bakanlığı 2006 yılında temsilcilerinin liderliğinde uzmanlar ve akademisyenlerin bir araya geldikleri bir çalışmada “Pandemi Hazırlık Planı Başbakanlık Genelgesi” adı ile tanıtılmıştır. Ayrıca bu çerçevede “İl Pandemi Planları” hazırlanarak ülke genelinde deneme çalışmaları yapılmış ve bu da “Küresel Bir Grip Salgını (Pandemi) Konusunda Yapılması Gereken Hazırlıklar” adıyla duyurmuşlardır. H1N1 virüsü 2019 yılında görülmüştür ve yaşananlar sonucu elde edilen tecrübeler doğrultusunda da DSÖ’nün öncülüğünde Avrupa Hastalık Önleme ve Kontrol Merkezi bütün ülkelerin influenza virüslerine karşı daima tedbirli olmaları için ulusal pandemiyle mücadele planlarını hazırlamaları gerektiğini önemle vurgulamıştır (Sertdemir, 2020).

Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı Covid-19 pandemisinin yayılmaya başladığı dönemde hazırladığı Pandemi İnfluenza Ulusal Hazırlık Planı’na göre 10 Ocak 2020 tarihinde Koronavirüs Bilim Kurulu oluşturulmuştur. Sağlık Bakanlığı’nın kontrolünde 24 Ocak 2020 tarihinden itibaren havalimanlarına termal kameralar kurulmuştur. Çinden gelen yolcular kapsamlı şekilde taranmaya başlanmıştır. Türkiye Şubat 2020’de Çin’den gelen tüm uçuşları yasaklamış, 23 Şubat’ta İran sınırını kapatmıştır. Virüsün yaygın olarak görüldüğü İtalya, Güney Kore ve Irak gibi ülkeler uçuşların karşılıklı olarak durdurulmuştur. Türkiye’de ilk vaka 11 Mart 2020 tarihinde tespit edilmiştir. Vakanın tespitiyle tedbirler ve kısıtlamalar alınmaya başlanmıştır.

Türkiye’de koronavirüsten kaynaklı ilk ölüm 18 Mart 2020 tarihinde gerçekleşirken; aynı gün Cumhurbaşkanı Bakanların da katılımıyla Koronavirüsle Mücadelede Eşgüdüm Toplantısını gerçekleştirmiştir.

Pandemi boyunca hükümet tarafından çeşitli önlemler alınmıştır. Salgını kontrol altına alabilmek için ülke genelinde sosyal mesafe, karantina ve izolasyon uygulamalarına başvurulmuştur.

2.3.Sosyal Refah

Sosyal refah kavramı dinamik bir kavramdır. Sosyal refah, sosyal sorunların iyi bir şekilde yönetildiği, insan ihtiyaçlarının karşılandığı ve sosyal fırsatların azami dereceye çıkarıldığı bir devlet yapısını tanımlar.

“Sosyal refah kavramı bir toplumdaki her bir bireyin özgür iradesiyle ortaya koyduğu tercihlerinin en iyi şekilde tatmin edildiği bir toplumu gerektirmektedir. Sosyal refah, bireysel ihtiyaçların yeterli ölçüde karşılandığı ve ortaya çıkabilecek sosyal problemlerin iyi bir şekilde yönetildiği devlet yapısını gerektirdiği için sosyal refah üç önemli etmenden meydana gelmektedir. Bu etmenler; ihtiyaçların karşılanması, sosyal problemlerin yönetimi ve fırsatların geliştirilmesidir. Bu üç sosyal refah etmeni birbiri ile bağlantılıdır ve herhangi biri bile gerçekleştirilemediğinde sosyal refah dengesi alt üst olacaktır. Sosyal refah bileşenleri bireylerin içinde bulunduğu toplum veya devlet tarafından karşılandığında ise sosyal refah düzeyi yükselecektir” (Güney, 2018).

Sosyal refah kavramı ele alınan konuya göre farklı yaklaşımlarla tanımlanmaktadır. Ele alınan konuların mutluluk, güven, doygunluk gibi soyut kavramlarla ifade edilirken bazen de ekonomik kaynaklara erişim gibi daha somut kavramlarla ifade edilir. Sosyal refah çalışmaları yaşam memnuniyeti olarak tanımlanmakta olup bireyin refahının temelinde ne olduğunu anlamaya çalışır. Sosyal refah kavramını açıklarken faydacı ahlak yaklaşımı ve Rawls yaklaşımı olarak sınıflandırılan iki farklı yaklaşımından da söz etmek mümkündür.

Bentham faydacı ahlak yaklaşımını ortaya koymuştur. Refahın ölçülebilir ve karşılaştırılabilir olduğunu savunan Bentham, toplumdaki en çok bireye en fazla mutluluğun sağlanması toplumsal refah ilkesini ifade etmektedir. Başka bir ifadeyle hayatın amacı en fazla sayıdaki bireye en fazla mutluluğu sağlamak olarak görmektedir. Toplumsal refah ilkesine iki durumdan beslenir. Birincisi toplumdaki bireylerin faydasında bir azalma olmadan en az bir bireyin fayda düzeyinin yükselmesi durumunda ikincisi toplumdaki bireylerden bazılarının faydası azalsa bile, bu fayda azalışı, bireylerin artan faydasından az olması durumudur. Faydacılık felsefesine göre, toplum tarafından üretilen her bir değer, o topluma ait her bir üyesinin faydasını maksimum yapacak biçimde dağıtılmalıdır (Barr, 1987).

Bentham'a göre kişi, kendi çıkarına uygun malı ve hizmeti devletten daha iyi bilmektedir. Bu sebeple devlet müdahalesi kişilere faydadan ziyade zarar getirmektedir. Bireyin kendisine neyin fayda neyin zarar olduğunu yine en iyi kendisi bilmektedir. Bentham'ın düşüncesi devlet müdahalesinin olmadığı, bireyin kendi arzu ve isteklerini kendisinin belirlediği durumlar bireye daha fazla fayda sağlamakta olduğudur.

Rawls Yaklaşımı sosyal refahı değer yargılarına göre değerlendiren diğer bir yaklaşımdır ve ölçülemeyen faydayı savunur. J. Rawls, sosyal refah yaklaşımının belirlenmesinde refah kriteri olarak sosyal adaletin esas alınması gerekliliğini vurgular. Bu yaklaşıma göre refah düzeyleri eşit olmayan bireylerin, refah düzeyleri karşılaştırılarak göreceli bir değerlendirme yapılmaktadır. Buna göre sosyal refah, görece olarak refahı en düşük olan bireyin refahının yükseltilmesi esasına dayanmaktadır. Rawls'a göre refahı yüksek bireylerin refahındaki artış sosyal refahın artmasına sebebiyet göstermemektedir. Bu nedenle, yüksek refaha sahip bireylerden düşük refaha sahip bireylere gelir transferi yapılması durumunda refah düzeyi en düşük olan bireyin refahı artmış olacaktır ve dolayısıyla toplumun sosyal refahı artırılmış olmaktadır. Rawls Yaklaşımı'nda eşitlik ve özgürlük ilkesi daha ön plana çıkmaktadır (Barr, 2004).

Yaklaşımları incelediğimizde sonuç olarak Rawlsçı yaklaşımda toplum etkinlik maliyeti olsa da geliri yeniden pay ederek en fakir kişilerin zenginleşmesi amaçlanır, Bentham'da ise gelir dağılımının önemi yoktur. Fakat adalet arayışının etkinliği bozmaması şart koşular.

Sosyal refah tarihi, büyük toplumun bireylerini, ailelerini ve vatandaşlarını korumak veya fayda sağlamak için tasarlanmış hayır işlerinin evrimi, sosyal reform hareketleri ve kar amacı gütmeyen veya kamu sosyal hizmetleri ile ilgili organize faaliyetlerin disiplinler arası bir çalışmasıdır. Hayırseverlik çabaları genellikle dini inançlardan artmaktadır. Reformcuların inanç geçmişleri, lağvedilme, ılımanlık ve yerleşim evlerinin kurulması gibi hareketlerin temelidir ve ülkenin ilk günlerinden itibaren, dini gruplar ve bireyler sosyal reform ve insani yardım için önemli emek ve mali destek sağladılar.

Sosyal refah sistemi, bir ülkenin vatandaşlarına hayatlarının çeşitli aşamalarında yardımcı olmak için oluşturulmuş bir programlar ağıdır. Sistem genellikle bir hükümet veya kuruluşların sosyal refahı sağlama çabalarından kaynaklanmaktadır. Bu, toplumun belirli ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik devam eden bir süreçtir. Sosyal refah programları aracılığıyla vatandaşlar, hayatın ekonomik güvensizliklerinden korunmaktadır.

3.4.Covid-19 Pandemisinin Sosyal Refah Etkisi

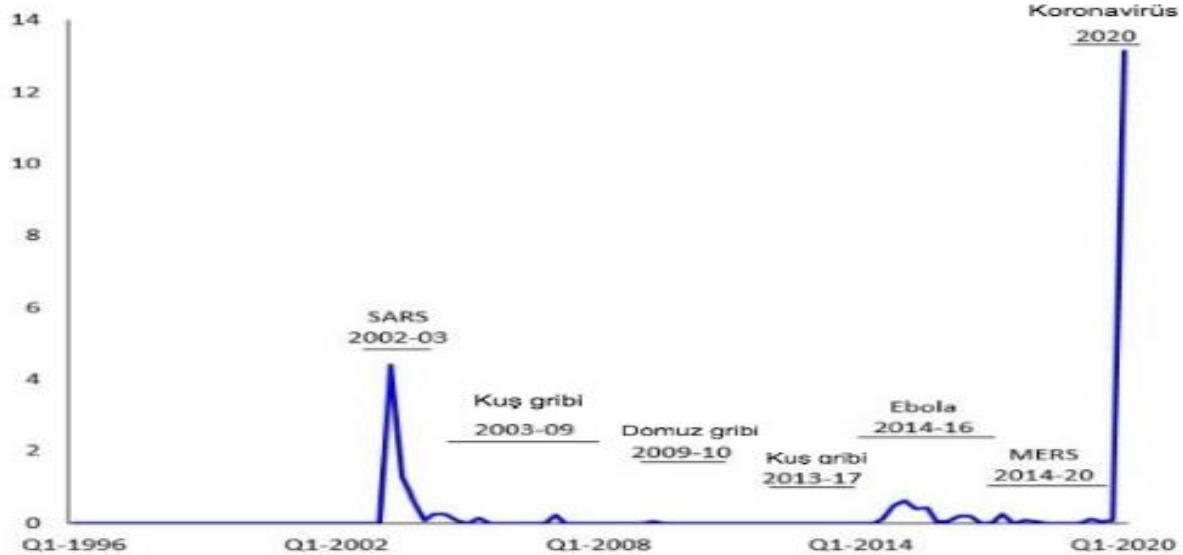
Dünya 2019 yılının sonlarına doğru Covid-19 virüsünün ortaya çıkmasıyla alt üst olmuştur. Enfeksiyon sayısındaki artış, dünyayı olumsuz etkilemiştir ve Türkiye'de bu durumdan nasibini almıştır. Covid-19 pandemisindeki belirsizlik birçok alanda uzun süreli, kalıcı ve yıpratıcı olması değişikliklere neden olması beklenmektedir. Başka bir ifadeyle, kısa, orta ve uzun süreli ekonomik, sosyal, insan vb. etkilere neden olması beklenmektedir. Covid-19 pandemisinin genel olarak sosyal ve ekonomik etkileri değerlendirildikten sonra sosyal refah üzerindeki etkileri vurgulanacak ve pandemi ile sosyal refah arasındaki ilişki tartışılacaktır.

İnsanların tam olarak göremedikleri ve nasıl işlediğini bilmedikleri bir virüs tarafından yaşamsal tehdide maruz kalmaları aynı zamanda belirsizlik duygusunu da tetiklemiştir. Belirsizliği tetikleyen ve bilinmezliğe ilişkin korku, tıpkı güvenliğe ilişkin korku ve kaygılar gibi temel korkulardandır (Carleton, 2016).

Covid-19 virüsü küreselleşen dünyada sınırların daha şeffaf ve insan hareketliliğinin daha yaygın olması ve en önemlisi de insanların metropollerde dar alanlarda iç içe yaşamasından dolayı yayılması daha hızlı olmuştur. Ayrıca doğanın tahrip edilmesi bu tür virüslerin varlığı için altyapı oluşturmaktadır. Bundan dolayı ilerlemiş modern tıp ve teknolojik ilerlemelere rağmen yayılma hızı tarihte ortaya çıkan diğer salgın hastalıklarla karşılaştırılmayacak kadar hızlı olmuştur. Modern tıbbın olanaklarından dolayı Covid-19 virüsünün ölüm oranı veba ve İspanyol gribine göre daha düşük olduğu söylenebilir. (Alpago & Oduncu Alpago, 2020).

Covid-19'un salgın bir hastalık olarak sağlık sistemleri üzerinde doğrudan, toplumsal düzen üzerinde ise hem doğrudan hem de dolaylı etkileri olduğu şimdiden görülmektedir. Bu etkiler bütün toplumlarda zamanla içselleşerek önemli değişimlere yol açacağı öngörülmektedir. Hastane düzeni, tedavi yöntemleri ve sigorta sistemleri gibi hususlarda sağlık sistemleri sorgulanarak yeniden yapılanmacı bakış açısıyla yeni arayışlara girişileceği tahminler arasındadır. Neoliberal ekonomi politikalarının baskınlığıyla kurulan küresel düzen, sağlık alanındaki fayda anlayışını büyük bir ihtimalle değiştirmek zorunda kalacaktır. Böylece sağlık hizmetlerinin ekonomik ve politik kaygıların baskısından kurtarılması gerekliliği bu süreçte kesinlik kazanmıştır (Karakaş, 2020).

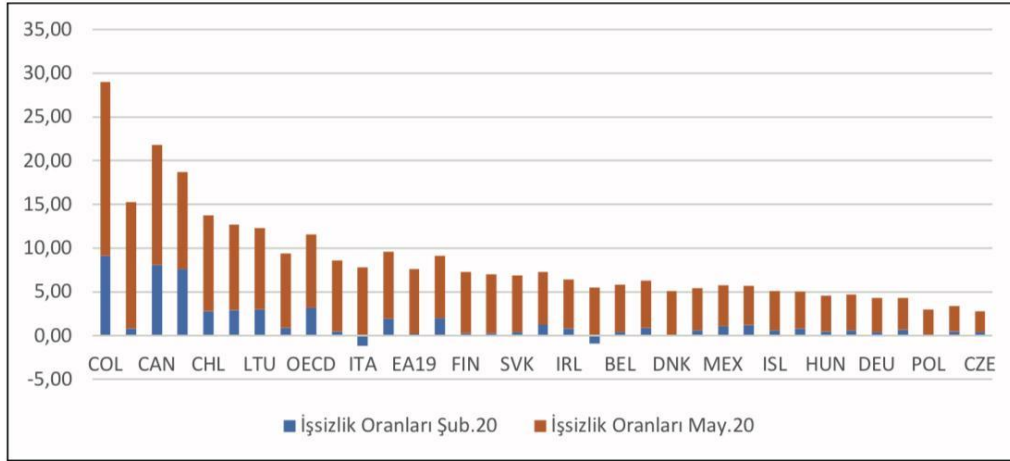
Dünyanın en gelişmiş ekonomilerinden olan Çin ve ABD'de; üretim, sanayi, dış ticaret, tüketim ve yatırımlarda daralma yaşanmasına neden olmuştur. 2020 için tüm büyüme tahminleri iptal edilmiştir. Salgın aylardır Çin dışına yayılmadığı için virüsün ekonomik öngörülerini önce Çin'de yapılmıştır. Belli bir süre sonra salgının küreselleşmesiyle Covid-19 virüsü Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri'nin merkez üssü haline gelmiştir. Uluslararası Para Fonu, Dünya Bankası ve OECD, Nisan 2020'de güncellenmiş ekonomik tahminler yayınlarak olumsuz beklentileri dile getirmiştir. Dünyaki krizler incelendiğinde 2008 küresel ekonomik krizi de dâhil olmak üzere, bu kadar yüksek düzeyde bir belirsizliğin olduğu döneme rastlanmamıştır (Şanlı, 2020). Dünyada ticaret savaşları henüz bitmezken 2020'de hızla yayılmaya başlayan Covid-19 salgınının etkisiyle küresel sistem belirsizlik endeksi 60 yılın en yüksek seviyesine çıkmasına neden olmuştur. Tablo 1'de salgınlar döneminde küresel belirsizlik endeksi verilmiştir. Dünya ekonomisi, son 60 yılda olduğundan daha büyük riskler ve belirsizliklerle karşı karşıyadır. Covid-19 virüsünün neden olduğu ekonomik ve sosyal etki açısından 1929 kriziyle karşılaştırılabilecek kadar önemlidir (Inman, 2020).

Şekil 1: Salgınlar Döneminde Küresel Belirsizlik Endeksi

Kaynak: Ahir, Bloom ve Ferceri (2020)

Sokağa çıkma yasağı uygulamaları, seyahat kısıtlamaları, ücretsiz izin uygulamaları ve çalışma saati gibi hükümetler tarafından alınan tedbirler hane gelirinin azalmasına yol açmıştır. Ayrıca pandemi ekonomik olarak arzdaki azalmalara ve sektörel talep değişikliklere sebebiyet göstermiştir. Hem üretimi hem de üretime olan talebi etkilediği için salgın farklı bir boyuta evrilmiştir. Talepteki ve arzdaki daralmalar, dünya çapında milli gelir tahminlerini etkilemiştir. Uluslararası kuruluşlar oldukça zor bir küresel ekonomik kriz yaşayacağı konusunda çağrıda bulunmuştur (Deloitte, 2020).

Şekil 2: OECD Ülkelerinde İşsizlik Oranları

Kaynak: OECD verileri (2020)

Pandeminin değişimi olumlu yönde gerçekleşse dahi OECD tarafından, üye ülkelerde işsizlik oranının 2020'nin dördüncü çeyreğinde % 9,4'e ulaşacağı tahmin edilmektedir. Bu oran Büyük Buhran'dan bu yana en yüksek seviyeyi ulaşmıştır. Çalışmada, 2020 yılında ortalama istihdamın 2019 yılına göre % 4,1 ile % 5 arasında daha düşük olacağı, 2021 yılı sonunda istihdam seviyesinin hâlâ kriz öncesi seviyelerin altında olacağı öngörülmektedir. Covid-19 dalgalarının devam etmesi yaşanması durumunda ise, işsizlik oranının 2021 yıllarında %10 seviyesine yükseleceği; işsizlik oranı kriz öncesinde de yüksek olan Euro Bölgesinde ise, kriz boyunca OECD ortalamasından daha yüksek olmaya devam edeceği; ikinci dalganın yaşanması hâlinde, 2021 yılında işsizliğin %11 seviyelerini görebileceği tahmin edilmektedir. İşsizliğin %10 seviyesine gerilemesinin dünyâ üzerinde 305 milyon işçinin işini kaybetmesine sebep olacağı tahmin edilmektedir (Tezel, 2021).

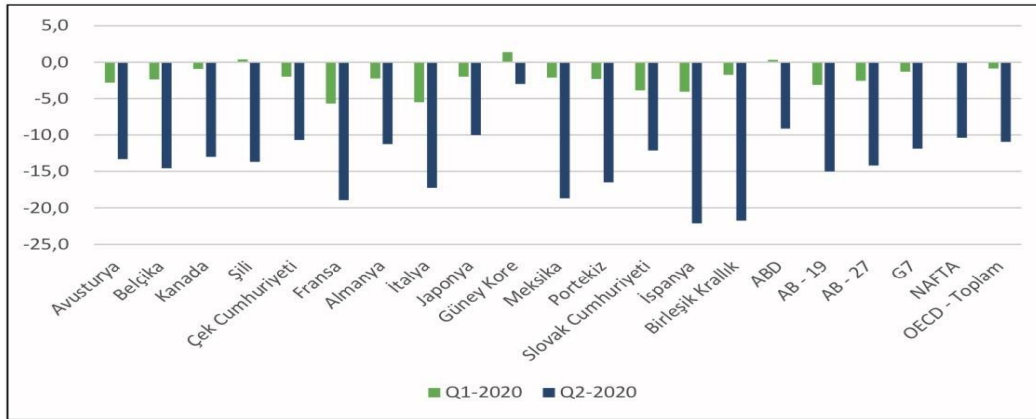
Covid-19 pandemisi Türkiye'nin istihdam yapısı ve çalışma yaşamı üzerinde etkili olmuştur. Türkiye'nin genel işsizlik oranının yüksek olmasının nedenleri arasında, gelişmiş ekonomilere sahip ülkelere kıyasla daha genç bir nüfus yapısına sahip olmasıdır. Bununla birlikte 11 Mayıs 2020'de TÜİK tarafından açıklanan son işsizlik verilerine göre (TÜİK, 2021) Mart 2021 itibarıyla bir önceki aya göre 59 bin kişi artarak 4 milyon 236 bin kişi olmuştur. Türkiye'de genel işsizlik oranı 0,1 puanlık azalış ile yüzde %13,1 seviyesinde gerçekleşmiştir.

Enfeksiyonun yayılmaması adına hükümetler tarafından alınan tedbirler sonucu üretim hacminde daralma görülmüştür. Bu durum ise arzın azalmasına sebep olmuştur. Böyle bir krizin ortaya çıkması dünya genelinde talep eksikliğini oluşturmuştur. Sosyal mesafeden dolayı iş hayatında alınan önlemler üretimi azaltmaktadır. Bu durum dünya genelinde milyonlarca insanın işlerini kaybetmesiyle başka bir ifadeyle gelir kaybına uğramalarıyla sonuçlanmıştır.

Covid-19 pandemisi üretim düşüşüne sebep olurken beraberinde büyüme oranlarına dair öngörülerde değişim meydana gelmiştir. Pandeminin Türkiye'de görülmesinden itibaren çalışma hayatına dair alınan önlemler bu düşüşte etkilidir. Nitekim yaşanan üretim azalmasıyla birlikte Türkiye'ye dair büyüme oranları da aşağı yönlü revize edilmiştir. Pandemiden önce Dünya Bankasının verilerine göre 2020 yılı için %3 olarak belirtilen Türkiye büyüme ilişkin oranı "Fighting Covid-19" raporunda %0,5, olarak aşağı yönlü değişim göstermiştir. Ayrıca rapora göre 2021 ve 2022 yılları için ise Türkiye'ye ilişkin büyüme oranının %4 olması tahmin edilmektedir (World Bank, 2020).

Çalışan bir kişinin iş ve gelir kaybı sonucunda bakmakla yükümlü olunan nüfusta artış eğilimleri görülmüştür (Bayar, Günçavdı, & Levent, 2020). Dayanışmacı davranışlar özelliğine sahip geleneksel refah rejiminin aileci görüşünü harekete geçirebilen bu eğilimler gelir kayıpları ve buna bağlı bir yoksullaşma süreciyle sonuçlanabilmektedir.

Makin ve Layton'un yaptığı çalışmaya göre hükümetler tarafından uygulanan karantina uygulamaları olmasaydı pandemiden etkilenen ekonomilerde durgunluk yine de ortaya çıkabilirdi. Örneğin; Japonya ve İsveç, diğer birçok gelişmiş ekonomide uygulanan karantinalardan kaçınmıştır ancak Haziran 2020 çeyreğinde sırasıyla %8 ve %9 ekonomik daralma yaşamışlardır (Makin & Layton, 2020).

Şekil 3: Seçilmiş OECD üyesi ülkelerde 2020 Yılı'nın ilk yarısında GSYİH'daki değişim

Kaynak: OECD verileri (2020)

OECD (2020) verilerine göre ; COVID-19 pandemisi bir çok ülke ekonomisi olumsuz etkilendiği için GSYİH büyük ölçüde daralmıştır. Daralma pandemisinin başlangıcında oldukça sınırlıyken, salgının yılın ikinci yarısında artması nedeniyle, GSYİH'daki daralma gitgide artmış ve %10–22 arasında gerilemiştir. Krizin tekrarlaması durumunda ise, GSYİH'daki azalmanın % 9,3 olarak gerçekleşmesi beklenmektedir. Her iki durumda da yavaş ve aşamalı olacağı ve düzelme olsa bile, 2021 yılı sonuna kadar toplam üretimin hâlâ kriz öncesi seviyesinin çok altında olacağı tahmin edilmektedir. 2020 yılında ikinci bir dalganın meydana gelmemesi halinde, 2021 yılında GSYİH büyümesinin % 4,8 olarak gerçekleşeceği; ikinci dalganın meydana gelmesi durumundaysa, büyüme oranının % 2,2 seviyesinde kalacağı öngörülmektedir.

Covid-19 krizinin toplumlar, ekonomiler ve dezavantajlı gruplar üzerindeki etkilerini değerlendirmek, hükümetlerin ve hükümet ortaklarının krizden kurtulmaya yönelik yanıtlarını bilgilendirmek ve uyarlamak ayrıca bu çabada kimsenin geride kalmamasını sağlamak için esastır. Günümüzde salgın ve bulaşıcı hastalıkların sosyoekonomik olarak daha zayıf durumda olan insanları en çok etkilediği de bir gerçektir (Focus, 2020).

Türkiye'de 65 yaş üstü ve yüksek risk grupları için karantina zorunlu iken sosyal mesafe ve izolasyon devletin toplumu teşvik etmesiyle gerçekleştirilmektedir. Ülke çapında izolasyon teşvik edilmekle birlikte ev dışında çalışmaya devam etmek durumunda olan bireyler için de birtakım uygulamalara girilmiştir. Bunlardan birisi yurt dışı bağlantısı olan veya hastalık şüphesi tanısı almış olanlara on dört gün kadar izin verilmesi ve bu kişilerin iş göremezlik ödeneğinin SGK tarafından karşılanmasıdır. Buna ek olarak çalışan nüfus içinde hane halkında yüksek risk grubunda kişi bulunanların –işverenleri ile karşılıklı anlaşmaları halinde– uzaktan çalışmaları teşvik edilmektedir.

Halkın evlerde karantina ve izolasyon sürecine dahil olması için belirli gereklilikler mevcuttur. Bunların hiç şüphesiz en önemlilerinden biri gelir güvenliğidir. Türkiye'nin bu bağlamdaki en önemli uygulamaları şunlardır; nakit desteği, emekli aylıklarının artırılması ve bayram ikramiyelerinin öne çekilmesi, kısa çalışma ödeneğinin kolaylaştırılması ve asgari ücret desteği. Nakit desteği, gelir testiyle tespit edilen ihtiyaç sahibi yaklaşık 2 bin aileye 1.000 TL nakit yardımı olarak belirlenmiştir. Torba yasayla emekli maaşlarının en düşüğü 1.500 TL'ye yükseltilmiştir. Bunu destekleyici olarak da bayramda verilmesi planlanan ikramiyeler Koronavirüs salgını nedeniyle öne çekilmiştir. Ayrıca 76 yaş üstü emeklilerin maaşları karantina ve izolasyon süreçlerine destek olmak amacıyla evlerine teslim edilecektir. Son olarak kısa çalışma ödeneğinin kolaylaştırılması çalışanlara, asgari ücret yardımı ise hem çalışanlara hem işverenlere yönelik desteklerdir.

Covid-19 virüsünün bulaş riskinin yoksullar arasında çok daha yüksek olduğunu kanıtı oluşturulan Covid-19 Risk haritalarında ortaya çıkmıştır. Pandeminin emekçi ve yoksul mahallelerinde çok daha yaygın olduğu bu haritalarda gösterilebilir. Pandemi ve yoksulluk ilişkisi sadece hastalık açısından değil aynı zamanda çalışma yaşamıyla bağlantılı gelir kayıpları bakımından da kendini göstermektedir. Bu süreçte temastan kaçınmak için toplu market alışverişleri önerilse de emekçi ve yoksul kesim gelirleri günlük kazanca dayalı olduğu için günlük ya da kısa süreli alışverişler yapmatadır. Bu davranış bulaş hızının yayılımına sebebiyet göstermektedir. Bütün faktörleri birleştirdiğimizde emekçi ve yoksullar bu süreçte daha çok dışarı çıkmak zorunda kalmıştır. Çıktığı durumlarda da genelde toplu taşıma araçlarını kullanarak daha çok sürede dışarıda kalmıştır. Ayrıca yoksullaşma riski ile karşılaşan kesimler arasında evden çalışabilecek işlerde istihdam edilme eğilimi daha düşüktür (Kutlu, 2020).

Bu bölümde öncelikle pandemi ve sosyal refah kavramlarının çerçevesi oluşturulmuştur. Ardından Covid-19 sürecinde sosyal refah konusu incelenmiş; pandemi sürecindeki sosyo-ekonomik faktörler ele alınarak Covid-19'un sosyal refah etkisi hakkında bilgi sunulmuştur.

3. YÖNTEM

Bu çalışmada nicel yaklaşım kullanılarak genel tarama modeline dayalı betimsel araştırmaya başvurulmuştur. Bu araştırmada Covid-19 pandemisinin devam ettiği bu süreçte toplumun salgından dolayı sosyal refah algılarının etkilenme durumu ile çeşitli sosyodemografik değişkenler arasındaki ilişkiler açıklanmaya çalışılmıştır.

3.1.Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreninin 18-75 yaş aralığına dâhil bireyler oluşturmaktadır. Örneklem yöntemi, basit tesadüfi örneklem yöntemi kullanılarak İstanbul ilinde ikamet eden; 18-75 yaş aralığına dâhil bireyler seçilecektir. Bu kapsamda örneklem için seçim yapılırken evreni oluşturan bireyler içinde herhangi bir ayrıcalık göz önünde bulundurulmayacaktır. İnternet üzerinden elde edilen örneklem sayısı 411'dir. Örneklem sayımız 0,05 güvenirlik düzeyinde, 0,05 örnekleme hatası için evreni temsil edecek yeterliliktedir (Yazıcıoğlu & Erdoğan, 2014). Çalışma örneklemine ait özellikler tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Katılımcıların Demografik Özellikleri

	Frekans	Yüzdesi
Kadın	224	54,5
Erkek	187	45,5
Yaşınız?		
18-24	49	11,9
25-34	171	41,6
35-44	118	28,7
45-54	43	10,5
54 üstü	23	5,6
Öğrenim Durumunuz?		
İlköğretim	51	12,4
Ortaöğretim	72	17,5
Lisans	266	64,7
Yüksek Lisans	22	5,4
Mesleğiniz?		
Emekli	9	2,2
Esnaf	35	8,5
Ev Hanımı	40	9,7
İşçi	49	11,9
İşsiz	39	9,5
Memur-kamu	221	53,8
Öğrenci	18	4,4
Medeni Durumunuz?		
Bekar	138	33,7
Evli	273	66,3
Var ise çocuk sayınız?		
Çocuğum yok	152	37
Tek çocuk	100	24,3
2 çocuk	107	26
3 çocuk ve üstü	52	12,7
Şu an oturduğunuz evin mülkiyeti kime aittir?		
Kendi Evimiz	208	50,6
Kira	199	48,4
Lojman	4	1
Aylık Ortalama Geliriniz?		
2.000 TL ve altı	55	13,3
2001 TL – 4000 TL arası	161	39,1
4.001 TL-6000 TL arası	137	33,1363
6.001 TL ve üzeri	59	14,3

Covid-19 yakalandınız mı?		
Evet	56	13,8
Hayır	355	86,2
Covid-19 yakalanan yakınınız var mı?		
Evet	300	72,8
Hayır	111	27,2

Araştırma örnekleminin demografik özelliklerine göre dağılımları şu şekildedir:

Örneklemin %54,5'si kadın, %45,5'ü erkektir. Yaşlarına göre örneklemin %11,9'u 18-24 yaş arası, %41,6'sı 25-34 yaş arası, %28,7'si 35-44 yaş arası, %10,5 45-54 yaş aralığı ve %5,6'sı 54 yaş ve üzeri yaş grubundadır. Medeni durumlarına göre %66,3'ü evli, %33,7'si ise bekdir. Örneklemin eğitim durumuna göre dağılımı; %12,4 ilköğretim, %17,5 lise, %0,7 ön lisans ve %64 lisans ve %5,4 yüksek lisans şeklindedir. Örneklemin %63'ü çocuk sahibi, %37'si ise çocuk sahibi değildir. Meslek gruplarına göre %53,8'i memur, %11,9'u işçi, %8,5'i esnaf. Çalışmayan gruplardan oluşanlardan %9,7 ev hanımı, %9'u emekli, %4,4 öğrenci, %9,5 işsizdir. Evin mülkiyet durumuna göre %50,6'sı kendi evi, %48,4'ü kira, %1'i lojmandır. Aylık ortalama gelir dağılımı; %13,3 2.000 TL ve altı, %39,1 2.001TL-4000 TL, %4000-6000TL, %14,3'ü 6.000 TL ve üstü şeklindedir.

Ayrıca örneklem grubun % 13,8'i Covid-19 hastalığını geçirirken %86,2'si haslığı geçirmemiştir. Örneklem grubunun yakınlarının geçirme oranı ise %72,8 Covid-19 geçirirken %27,8 Covid-19 hastalığını geçirmemiştir.

3.2.Veritoplama Aracı

Çalışma kapsamında uygulanacak araştırma tekniğinin araştırma problemine cevap verecek nitelikte ve genel kabul görmüş bir anket olması istenmiştir ancak literatürde yapılan tetkikler sonucu, istenilen biçimde veri toplama aracı örneğine rastlanmamıştır. Bunun sonucunda araştırmacı tarafından bir anket formu hazırlanmasına karar verilmiştir.

Anket formunu araştırma problemine cevap verebilmesi ve olması gereken güvenilirlik (tutarlılık) düzeyine erişebilmesi için öncelikle literatürde yapılan çalışmalar derlenerek ortak noktalar tespit edilmiş olup geçici ölçek maddeleri geliştirilmiştir. Pilot uygulamada seçilen rastsal örneklem ile geçerlilik ve güvenilirlik testi yapılmıştır. Ardından anlaşılamayan veya net olarak aktarılamayan sorular üzerinde gerekli düzenlemeler yapılarak anket formu oluşturulmuştur. Araştırmada kullanılan ölçeğin Cronbach Alfa güvenilirlik katsayı 0,72 olarak hesaplanmıştır. Bu sonuca göre ölçek güvenilirliği sağlayan bir değere sahiptir.

Araştırma veri toplama aracı olarak kullanılan anket formu 4 bölümden oluşmaktadır. Veri toplama aracının birinci bölümünde katılımcıların demografik bilgilerini ölçmeye yönelik 9 soruya yer verilmiştir. İkinci bölümde bireyin Covid-19 sürecinde sosyal refah düzeyi beşli ölçeğe göre ölçülmeye çalışılmıştır. Üçüncü bölümde bireyin Covid-19 sürecinde sosyal refah algısı beşli ölçeğe göre ölçülmüştür. Dördüncü bölümde bireylerin Covid-19 sürecinde sosyal refah konusunda devletin görev ve yetki alanlarının farkındalığı ile sosyal refaha erişme noktasında devlete yükledikleri sorumlulukları beşli ölçeğe göre sorulmuştur. Anket formu dahilinde katılımcılara toplamda 42 soru yönlendirilmiştir. Anket soruları katılımcıların sosyal refah kavramının ne olduğunu anlama düzeylerini ölçen sorulardır. Bu kapsamda bireyin Covid-19 sürecindeki sosyal refah değişimine hakim olma düzeyi de ölçülmüştür. Aynı anlamı ifade eden sorular ankette yer almamıştır.

3.3.Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırma için Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Etik Kuruluna sunulmuş ve Etik Kurul Onayı alınmıştır. Araştırma da online anket tekniği 1 Şubat- 15 Mart tarihleri arasında uygulanmıştır. Ortaya koyulan veriler SPSS 22,0 programı aracılığıyla analiz edilmiştir. Çalışma verileri toplandıktan sonra ikinci aşamada, çalışmanın amaçları doğrultusunda katılımcıların ölçekteki sorulara verdikleri cevaplarla katılımcı puanları elde edilmiştir. Katılımcı cevapların hesaplanmasının ardından elde edilen puanların demografik değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığı (t testi ve ANOVA) analiz edilmiştir.

4. BULGULAR

Araştırmanın bu bölümde araştırmaya katılan bireylerin verdikleri cevaplar doğrultusunda; cinsiyet, yaş, eğitim durumu ve meslekleri ile sosyal refah boyutları (düzeyi, sosyal refah algısı ve devletin görev ve yetki

alanlarının farkındalığı) puan ortalamaları arasında istatistiki açıdan anlamlı farklılıkların bulunup bulunmadığını gösteren tablolar ve yorumlamaları yer almaktadır.

4.2. Fark Testleri

Bu bölümde katılımcıların Covid-19 pandemi sürecinde sosyal refah boyutları (sosyal refah düzeyi, sosyal refah algısı ve devletin görev ve yetki farkındalık düzeyi) demografik özelliklere göre farklılaşım farklılaşmadığını gösteren tablolara ve bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 3. Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Değerlendirme Sonuçları

	Cinsiyet	n	Ortalama	ss	t	p
Sosyal Refah Düzeyi	Erkek	187	2,9272	0,75275	0,118	0,73
	Kadın	224	3,0127	0,76005		
Sosyal Refah Algısı	Erkek	187	3,8941	0,51276	0,659	0,041*
	Kadın	224	3,8901	0,52369		
Devletin Sorumluluk Farkındalığı	Erkek	187	3,185	1,01319	4,773	0,029*
	Kadın	224	3,2482	0,91274		

*p<0,05

Araştırma kapsamında katılımcıların tablo 3'ye göre sosyal refah algısı ile cinsiyet değişkeni arasında istatistiksel anlamlılığa rastlanılmıştır ($t=-0,659$; $p=0,0419<0,05$). Bu sonuç; "Pandemi sürecinde sosyal refah algısı erkeklerin kadınlardan daha olumsuz etkilenmiştir." şeklinde yorumlanır. Katılımcıların devletin görev ve yetki alanlarının farkındalığı ile sosyal refaha erişme noktasında devlete yükledikleri sorumlulukları ile cinsiyet değişkeni arasında istatistiksel anlamlılığa rastlanılmıştır. Bu sonuç; "Pandemi sürecinde devletin farkındalığı ve sorumluluk bilinci olduğu düşüncesi erkeklere göre kadınlar daha yüksek çıkmıştır." Sosyal refah düzeyi ile cinsiyet değişkeni arasında istatistiksel anlamlılığa rastlanmamıştır.

Tablo 4. Katılımcıların Yaş Aralığına Göre Değerlendirme Sonuçları

	Yaş	n	Ortalama	ss	t	p
Sosyal Refah Düzeyi	18 - 34	49	3,0392	0,70713	2,427	0,047*
	25 - 34	171	2,9591	0,71619		
	35 - 44	118	2,8344	0,68968		
	45 - 54	43	3,1163	0,92982		
	55 - 64	23	3,2642	0,85117		
Sosyal Refah Algısı	18 - 34	49	3,9917	0,47572	2,876	0,023*
	25 - 34	171	3,8246	0,59842		
	35 - 44	118	3,8791	0,4549		
	45 - 54	43	3,8522	0,57987		
	55 - 64	23	3,8955	0,52057		
Devletin Sorumluluk Farkındalığı	18 - 34	49	3,0612	0,82584	3,643	0,006*
	25 - 34	171	3,1433	0,90235		
	35 - 44	118	3,1695	1,05535		
	45 - 54	43	3,7116	0,97081		
	55 - 64	23	3,3087	0,88416		

*p<0,05

Araştırma kapsamında tablo 4'e göre sosyal refah düzeyi ile yaş değişkeni arasında istatistiksel anlamlılığa rastlanılmıştır ($t=2,427$; $p=0,047<0,05$). Katılımcıların sosyal refah algısı ile yaş değişkeni arasında istatistiksel anlamlılığa rastlanılmıştır ($t=2,876$; $p=0,023<0,05$). Katılımcıların devletin görev ve yetki alanlarının farkındalığı ile sosyal refaha erişme noktasında devlete yükledikleri sorumlulukları ile yaş değişkeni arasında istatistiksel anlamlılığa rastlanılmıştır ($t=3,643$; $p=0,006<0,05$).

Tablo 5. Katılımcıların Eğitim Durumuna Göre Değerlendirme Sonuçları

	Eğitim D.	n	Ortalama	ss	t	p
Sosyal Refah Düzeyi	İlköğretim	51	3,457	0,67191	13,012	0,000*
	Ortaöğretim	72	3,2436	0,82111		
	Önlisans	3	2,2308	1,06588		
	Lisans	263	2,8497	0,68867		
	Y. Lisans	22	2,5559	0,7332		
Sosyal Refah Algısı	İlköğretim	51	3,949	0,50453	1,14	0,333
	Ortaöğretim	72	3,8014	0,55804		

	Önlisans	3	3,5333	0,92916		
	Lisans	263	3,9064	0,51251		
	Y. Lisans	22	3,9318	0,40519		
Devletin Sorumluluk Farkındalığı	İlköğretim	51	3,7941	0,83867	9,994	0,000*
	Ortaöğretim	72	3,5	0,74285		
	Önlisans	3	3,9667	0,89629		
	Lisans	263	3,046	0,98781		
	Y. Lisans	22	2,9409	0,74684		

*P<0,05

Araştırma kapsamında tablo 5'e göre sosyal refah düzeyi ile yaş değişkeni arasında istatistiksel anlamlılığa rastlanılmıştır($t=13,012$; $p=0,000<0,05$). Katılımcılarının sosyal refah algısı ile yaş değişkeni arasında istatistiksel anlamlılığa rastlanılmamıştır. Katılımcıların devletin görev ve yetki alanlarının farkındalığı ile sosyal refaha erişme noktasında devlete yükledikleri sorumlulukları ile yaş değişkeni arasında istatistiksel anlamlılığa rastlanılmıştır($t=9,994$; $p=0,000<0,05$).

Tablo 6. Katılımcıların Mesleklerine Göre Değerlendirme Sonuçları

	Meslek	n	Ortalama	ss	t	p
Sosyal Refah Düzeyi	Memur	222	2,8725	0,67247	3,56	0,002*
	İşsiz	39	3,2702	0,6404		
	Öğrenci	18	2,7222	0,91746		
	Ev hanımı	40	2,8865	0,80054		
	İşçi	48	3,1186	0,9228		
	Esnaf(Serbest Çalışan)	35	3,2	0,83772		
	Emekli	9	3,4274	0,74591		
Sosyal Refah Algısı	Memur	222	3,8964	0,52381	0,861	0,524
	İşsiz	39	3,9487	0,40515		
	Öğrenci	18	3,8444	0,53712		
	Ev hanımı	40	3,9925	0,52885		
	İşçi	48	3,7958	0,60669		
	Esnaf(Serbest Çalışan)	35	3,8937	0,44653		
	Emekli	9	3,6889	0,48848		
Devletin Sorumluluk Farkındalığı	Memur	222	3,1027	0,97354	2,408	0,027*
	İşsiz	39	3,1308	0,94232		
	Öğrenci	18	3,1556	0,82049		
	Ev hanımı	40	3,4775	0,94013		
	İşçi	48	3,3375	0,98383		
	Esnaf(Serbest Çalışan)	35	3,4571	0,83887		
	Emekli	9	3,9111	0,83433		

*P<0,05

Araştırma kapsamında tablo 6'e göre sosyal refah düzeyi ile meslek değişkeni arasında istatistiksel anlamlılığa rastlanılmıştır($t=13,56$; $p=0,002<0,05$). Katılımcılarının sosyal refah algısı ile yaş değişkeni arasında istatistiksel anlamlılığa rastlanılmamıştır. Katılımcıların devletin görev ve yetki alanlarının farkındalığı ile sosyal refaha erişme noktasında devlete yükledikleri sorumlulukları ile meslek değişkeni arasında istatistiksel anlamlılığa rastlanılmıştır($t=2,408$; $p=0,000<0,027$).

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

Tarih boyunca ortaya çıkan pandemiler toplulukları kırıp geçirmiş, savaşların sonuçlarını belirlemiş, insan nüfusu üzerinde etkili olmuştur. Dünyanın düzenini kökten değiştirme özelliğine sahip pandemiler yaşanan çağda toplu ölümlere ve sağlık sorunlarına neden olsa da aynı zamanda bilimde, ekonomide ve politik sistemlerde yeniliklerin ve ilerlemelerin yolunu açmıştır.

"Eşi benzeri görülmemiş", Covid-19'un bulaşma oran ve kararlılığını tanımlamak için kullanılmıştır. "Eşi benzeri görülmemiş", aynı zamanda bu hayatta bir kez karşılaşılan ortak deneyim etrafında oluşturulan yeni küresel halkı da bünyesinde barındırmaktadır.

Covid-19 pandemisi sosyal refah uygulamalarını yeniden düzenlememiz gerektiğini ortaya çıkarmıştır. Sosyal refah uygulamalarını sadece ekonomik temelli düşünmemek gerekir. Gerçek bir sosyal refah devleti sağlık, eğitim, barınma, istihdam gibi konuların yanında sosyal hayata yönelik de imkânlar sunar. Bu imkânlar

toplumun gelişmişlik seviyesiyle de doğru orantılıdır. Böyle bir süreçte toplumun refahı bireylerin refahının sağlanmasıyla bir bütün oluşturur. Bu açıdan Covid-19 süreci bağlamında bireylerin sosyal refah algılarının değişmesi sonucunda toplumsal algı değişikliğini de beraberinde getirmektedir.

Covid-19 pandemisi diğer krizlerden farkı merkezinde sağlık faktörünü barındırmaktadır. Krizin ortaya çıkışı ve büyümesi diğer krizlerden farklıdır ve bu yüzden çözümü önlem amaçlı tedbirlerle mümkün görülmemektedir. Salgının kontrol altına alınmadığı dönemlerde hükümetlerde alınan tedbirler bugünü kurtarmaya çalışmaktadır. Türkiye’de de insanların refah seviyelerinin olumlu yönde etkilemesi amacıyla önlemler alınmış, özellikle istihdama yönelik teşvik paketleri ile işsizlik oranlarının yükselmesinin önüne geçilmeye çalışılmıştır. İşten çıkarma işveren aleyhine zorlaştırılmıştır ve bu alınan bu tedbirle insanların işsiz bırakılması engellenmeye çalışılsa da işveren zor duruma düşmüştür. İşverenin yükünü hafifletmek adına işsizlik sigortasına erişim, kısa çalışma ödeneği veya nakdi ödeme gibi desteklerle söz konusu süreci en az hasarla atlatalmaları hedeflenmiştir.

Günümüzde farkındalığı yeni yeni ortaya çıksa da geçmişten bugüne önemli bir kavram olan sosyal refah kavramı aslında toplumdan topluma ve bireyden bireye farklılık gösteren bir kavramdır. Ancak bu değişkenlik üzerinden pandemi sürecindeki insanların demografik özellikleri bazında etkisini anlamak üretilcek politikalar için de etkili olacaktır. Uluslararası literatürde henüz çalışılan bir konu olmasına karşın Türkiye’de böyle bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu bağlamdan hareketle literatürdeki eksiklik fark edilmiş ve bu boşluğu tamamlamak amacıyla böyle bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Pandemi süreci ile sosyal refahı oluşturan ekonomik, psiko-sosyal konularına dair literatür incelenmiş sosyal refah algısı demografik özellikler bağlamında bağlantılı bir şekilde sunulmuştur.

Genç nüfusun sosyal yaşama verdiği önem alınan cevaplarla da aynı doğrultudadır. Bu kapsamda pandemi sürecinde sosyal refah uygulamalarının sadece sağlık, gıda, barınma odağında gerçekleştirilmemesi gerektiği önemli bir noktadır. Özellikle genç nesillerin internet ve tüketim çağında olmaları pandemi sürecinde refaha verdikleri anlam sosyal refah anlayışı çerçevesinde de bu yönlü uygulamalar geliştirilmesi gerektiğini göstermiştir.

Dünyada artık hiçbir şeyin eskisi gibi olmayacağı öngörülmektedir. Covid-19’un ekonomik, sosyal, kültürel, eğitim, vb. birçok alanda önemli değişimleri beraberinde getireceği sürekli söylenmektedir. Sosyal refahın böyle bir süreçten etkilenmemesi kaçınılmaz bir durumdur. Öyleki sosyal refahı düzenleyen organizasyonlardan beklenen faydanın temin edilmesi stratejik olarak kendilerini radikal bir süreçten geçirmeleri, tüm süreçlerinde ve hizmet modellerinde reformcu bir anlayışı benimsemelerini icap etmektedir. Covid-19 pandemisinden kaynaklanan zorluklarla karşı karşıya kalan dünya genelindeki hükümetler ve toplumlar, riskleri ve krizleri yönetmek için uygun ve etkili hale getirmek için sosyal refah uygulamaları yeniden düşünmeli ve yeniden tasarlanmalıdır.

Gelecekte hükümet-seçmen ilişkisine bakılacak olursa Covid-19 krizinin, bireylerin kendilerinin veya önemsedikleri kişilerin geçim kaynakları için kalıcı bir risk oluşturduğuna inanmaları ve gelirlerini koruyacak hükümetlere oy vermeleri durumunda kalıcı olarak daha cömert bir refah devletine yol açacaktır. Eğer yeterli seçmen şimdi bu pandeminin veya gelecekteki bir krizin gelirlerini aniden vurabileceğini düşünüyorsa, koruma olarak önemli ölçüde daha yüksek sosyal sigorta ödemeleri talep edecektir. Böyle bir durumda siyasi partiler, seçimleri kazanmak istemelerinden dolayı bu talepleri yerine getirmek için baskı hissedecek ve çalışmalarını bu doğrultuda kullanacaktır.

Covid-19, evrensel bir risk oluşturarak ve bizi ortak bir nedene girmeye zorlayarak, refah devleti üzerinde yeni bir uzlaşma yaratma potansiyeline sahiptir. Tıpkı ikinci dünya savaşında olduğu gibi hepimizi hastalık ve yoksulluğun yarattığı risklere karşı sigortalayan daha cömert bir refah devleti gelecekte bizi bekliyor olabilir.

Dünya pandemilerinin yaklaşık her yüzyıl meydana geldiği ve birçok can kaybının olduğu bilinmektedir. Yapılan bu araştırma, belirsizliğin çok yaşandığı, hayatın bütün alanında radikal kararların alındığı bir dönemde planlanıp gerçekleştirilmesinden dolayı oldukça önemlidir. İnsanların daha önce hiç yaşamadığı bir durumla karşılaşmaları sosyal refah algısını değiştirmeleriyle gerçekleşen durumu ortaya koyması bakımından değerli veriler içermektedir.

KAYNAKÇA

- Ahir, Bloom ve Ferceri (2020). Salgınlar Döneminde Küresel Belirsizlik Endeksi.
- Alpago, H., & Oduncu Alpago, D. (2020). Koronavirüs Salgınının Sosyoekonomik Sonuçları. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, 99-114.
- Arık, Ş., Akay, B., & Zambak, M. (2013). Doğrudan Yabancı Yatırımları Belirleyen Faktörler: Yükselen Piyasalar Örneği*. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 97-106.
- Ayhan, D. (2014). BRICS-T Ülkelerine Yönelik Portföy Yatırımlarının Cari Açık Üzerindeki Etkisi: Dinamik Panel Veri Analizi. *Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi*, Cilt 7, Sayı 1, 67.
- Aysan, M. (2020). Bildiğimiz Refah Devletini Yeniden Düşünmek: COVID-19 Pandemisi ve Sonrasında Sosyal Politikalar. M. Şeker, A. Özer, & C. Korkut içinde, *İçinde Küresel Salgının Anatomisi İnsan ve*
- Barr, N. (1987). *The Economics of Welfare State*. Stanford: Stanford University Press.
- Barr, N. (2004). *Economics of the Welfare State*. Oxford: Oxford University Press.
- Bayar, A., Günçavdı, Ö., & Levent, H. (2020). Covid-19 Salgının Türkiye’de Gelir Dağılımına Etkisi ve Mevcut Politika Seçenekleri. *İstanbul Politik Araştırmalar Enstitüsü Politika Raporu*.
- Becht, H.-P. (1982). Medizinische implikationen der historischen pestforschung am beispiel des schwarzen todes. *Bernhard Kirchgässner, Jürgen Sydow*, 78-94.
- Bhatia, A., & Ickshor, N. (2015). Linkages of Foreign Portfolio Investments and Stock Market Indices:
- Carleton, R. N. (2016). Fear of the unknown: One fear to rule them all? *Journal of Anxiety Disorders*, 5-21.
- Deloitte. (2020, 6). Covid-19 Salgınının Elektrik Talebine Olan Etkisi İle Türkiye 2020.
- Focus. (2020, 11 25). pest: www.focus.de adresinden alındı
- Güney, T. (2018). Hükümet Etkinliğinin Sosyal Refah Düzeyi Üzerindeki Etkinliği. *Uluslararası Yönetim İktisat*
- Inman, P. (2020, 11 19). A hundred years on, will there be another Great Depression? *The Guardian*, 1-3.
- Karantina. (2020, Kasım 22). Türk Dil Kurumu Sözcükleri: <https://sozluk.gov.tr> adresinden alındı
- Karataş, Z. (2020). COVID-19 Pandemisinin Toplumsal Etkileri. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*,
- Kutlu, D. (2020). Covid-19 Salgınında Türkiye’de Yoksullaşma Dinamikleri ve Sosyal Yardımlar. *Çalışma Ortamı Dergisi*.
- Lacroix, V. (2012). All About Pandemics; Epidemics of Infectious Diseases . *Delhi University Publications*.
- Maital, S., & Barzani, E. (2020). The Global Economic Impact of COVID-19: A Summary of Research. *Samuel Neaman Institute*.
- Makin, A., & Layton, A. (2020).
- Murthy, S., Gomersall, C., & Fowler, R. (2020). Care for Critically Ill Patients with COVID-19. *Journal of the American Medical Association*, 1499-1500.
- OECD. (2020). “Unemployment rate” (indicator). ekim 14, 2020 tarihinde alındı
- (2020). *OECD İstihdam Görünümü 2020: İşçi Güvenliği ve COVID-19 Krizi*. OECD.
- Orf. (2020, Nisan 11). Eine Maßnahme seit Jahrtausenden: <https://orf.at/stories/3156823/> adresinden alındı
- Osterhaus, A., & Reparent, L. (2017). *AIDS, Avian flu, SARS, MERS, Ebola, Zika... what next?* (Cilt 16). Vaccine.
- Rawls, J. (1971). *A Theory of Justice (Revised Edition b.)*. Cambridge: Mass.
- Sertdemir, A. (2020). Türkiye’nin Koronavirüsle mücadele performansı üzerine bir değerlendirme. *Nazilli İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15-26.

- T.C. Sağlık Bakanlığı. (2020). Pandemi: <https://covid19.saglik.gov.tr/TR-66494/pandemi.html> adresinden alındı
- Tezel, M. (2021, 03 16). *COVID-19 PANDEMİSİNİN EKONOMİ-POLİTİĞİ*. Solunum : <https://www.solunum.org.tr/TusadData/Book/881/13102020162118-bolum24.pdf> adresinden alındı
- TÜBA. (2020). Covid-19 Küresel Salgın Değerlendirme Raporu. *Türkiye Bilimler Akademisi*, 33.
- WHO. (2020, Kasım 20). *World Health Organization*. <https://www.who.int/whr/2005/en/> adresinden alındı
- World Bank. (2020, 12 22). <https://www.worldbank.org/en/who-weare/news/coronavirus-covid19> adresinden alındı
- Yazıcığlu, Y., & Erdoğan, S. (2014). *Spss Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Detay Yayınları.